

LIETUVOS SPORTO FINANSAVIMO IR SPORTININKO KELIO SISTEMOS REFORMA

Mišrus klubinis–valstybinis modelis

I. Projekto paskirtis ir tikslas

Šio projekto tikslas – sukurti **tvarią, skaidrią ir rezultatais grįstą Lietuvos sporto finansavimo sistemą**, kuri:

1. stiprina **savarankiškus sporto klubus** kaip sporto sistemos pagrindą;
2. užtikrina **nuoseklų sportininko kelią** nuo masinio sporto iki aukščiausio meistriškumo;
3. efektyviai panaudoja **valstybės, savivaldybių ir privačias lėšas**;
4. sumažina interesų konfliktų ir fragmentuoto finansavimo rizikas;
5. sudaro sąlygas ilgalaikiam rezultatų augimui tarptautiniame sporte.

II. Dabartinės sistemos problematika

1. Finansavimas dažnai nukreipiamas **institucijoms**, o ne sportininko ugdymo funkcijai.
2. Sporto klubai yra **finansišškai silpni**, pernelyg priklausomi nuo projektinio ar savivaldybių finansavimo.
3. Sporto mokyklos ir klubai veikia **konkurencijos**, o ne partnerystės režimu.
4. Federacijų finansavimas ne visada pakankamai susietas su **konkrečiomis aukšto meistriškumo funkcijomis ir KPI**.
5. Privataus sektoriaus ir bendruomenės finansinis potencialas (įmonių parama, 1,2 % GPM) išnaudojamas nepakankamai.

III. Siūlomas sporto finansavimo modelis

Sistema grindžiama **keturių pakopų struktūra**, kur kiekviena pakopa turi aiškią paskirtį, finansavimo šaltinius ir atsakomybę.

IV. Keturių pakopų struktūra

Pakopa A – Klubinis sportas (bazė)

Paskirtis:

Užtikrinti masinį sporto prieinamumą, vaikų ir jaunimo ugdymą, pirminę talentų atranką.

Pagrindiniai subjektai:

Savarankiški sporto klubai (NVO arba kitos tinkamos teisinės formos).

Finansavimo šaltiniai:

- nario (tėvų) mokestis;
- 1,2 % gyventojų pajamų mokesčio parama;
- įmonių parama ir rėmimas;
- savivaldybių finansavimas per paslaugų pirkimą arba sportininko krepšelį.

Esminiai reikalavimai klubams:

- licencijavimas (trenerių kvalifikacija, sauga, apskaita, etika);
- skaidri finansinė atskaitomybė;
- aiškiai apibrėžta sporto ugdymo programa.

Pakopa B – Regioniniai meistriškumo centrai

Paskirtis:

Suteikti klubams ir talentingiems sportininkams aukšto lygio paslaugas, kurių klubai savarankiškai užtikrinti negali.

Funkcijos:

- fizinio parengimo ir jėgos rengimo infrastruktūra;
- biomechanika, sporto mokslas;
- sporto medicina, traumų prevencija;
- testavimas ir sportininkų stebėseną;
- trenerių kvalifikacijos kėlimas.

Veikimo principas:

Centrai **nekonkuruoja su klubais**, o veikia kaip **paslaugų teikėjai klubams**.

Finansavimas:

- valstybės ir savivaldybių bendras finansavimas;
- dalinis paslaugų apmokėjimas per klubus / federacijų programas.

Pakopa C – Aukšto meistriškumo sportas (federacijų programos)

Paskirtis:

Rinktinės, tarptautinis pasirengimas, strateginių sporto šakų vystymas.

Pagrindiniai subjektai:

Sporto federacijos, vykdančios valstybės patvirtintas aukšto meistriškumo sporto programas.

Finansavimo principas:

- valstybės finansavimas skiriamas **konkrečioms aukšto meistriškumo funkcijoms**, o ne institucijų palaikymui;
- finansavimas siejamas su aiškiais KPI (rezultatai, progresas, sportininkų kelias).

Pakopa D – Elitinis sportas (valstybiniai sportininko kontraktai)

Paskirtis:

Užtikrinti stabilų sportininko finansavimą kritiniame 22–26+ metų laikotarpyje, kai siekiama pasaulinio lygio.

Priemonės:

- terminuoti valstybiniai sportininko kontraktai;
- stipendijos ir socialinės garantijos;
- pilnas medicininis ir mokslinis aptarnavimas.

Kontrakto sąlygos:

- individualus sportinio rengimo planas;
- aiškūs rezultato, sveikatos ir atstovavimo įsipareigojimai;
- periodinė (6–12 mėn.) peržiūra.

V. Finansavimo srautų logika

1. **Gyventojai ir įmonės** finansuoja klubus (Pakopa A).
2. **Savivaldybės** perka sporto ugdymo paslaugą arba taiko sportininko krepšėlį.
3. **Valstybė** finansuoja:
 - regioninius meistriskumo centrus, per savivaldybes (Pakopa B),
 - federacijų aukšto meistriskumo programas (Pakopa C),
 - elitinius sportininkus per kontraktus (Pakopa D).
4. Finansavimas kyla **kartu su sportininko sportiniu lygiu ir atsakomybe**.

VI. Sportininko perėjimo tarp pakopų taisyklės

Perėjimas grindžiamas:

- sportiniais rezultatais;
- testavimo duomenimis, bendra testavimo sistema;
- sveikatos būkle, bendra sveikatos vertinimo, testų sistema;
- trenerių ir specialistų vertinimu.

Jokie perėjimai nėra grindžiami administraciniu ar instituciniu priklausymu.

VII. Mokesčių ir teisinės aplinkos pasiūlymai

1. Esamų instrumentų išnaudojimas

- aiškus sporto klubų informavimas apie NVO statuso ir 1,2 % GPM galimybes;
- standartizuotos paramos ir rėmimo sutartys.

2. Siūlomi įstatymų pakeitimai

2.1. Sporto klubų licencijavimo įtvirtinimas Sporto įstatyme

Licencijuoti klubai įgyja teisę:

- gauti sportininko krepšėlį;
- dalyvauti mokesčių lengvatų programose;
- būti regioninių centrų partneriais.

2.2. Tikslinės mokesčių lengvatos sportui

- papildomas pelno mokesčio atskaitymas įmonėms, remiančioms licencijuotus sporto klubus;
- aiškus atskyrimas tarp paramos ir reklaminio rėmimo.

2.3. Sportininko kontraktų teisinis reglamentavimas

- įtvirtinti valstybinių sportininko kontraktų institutą Sporto įstatyme;
- nustatyti skaidrius atrankos ir peržiūros kriterijus.

VIII. Valdymas ir skaidrumas

- vieninga nacionalinė sporto finansavimo stebėsenos sistema;
- vieši KPI ir finansavimo rezultatai;
- interesų konfliktų deklaravimas visose finansavimo grandyse.

IX. Laukiami rezultatai

1. Sustiprėję ir finansiškai savarankiški sporto klubai.
2. Aiškus, prognozuojamas sportininko kelias.
3. Efektyvesnis valstybės lėšų panaudojimas.
4. Padidėjęs privataus sektoriaus indėlis.
5. Ilgalaikis Lietuvos sporto konkurencingumo augimas.

X SKYRIUS

MOKSLO, MEDICINOS IR MASINIO SPORTO INTEGRACIJA Į NACIONALINĘ SPORTO FINANSAVIMO SISTEMĄ

X.1. Bendras principas

Mokslas, medicina ir masinis sportas **nėra atskiros, paralelinės sporto sistemos dalys**. Šiame modelyje jos veikia kaip:

- **horizontalios funkcijos,**
- kurios **prijungiamos prie visų keturių pakopų,**
- bet **finansiškai ir valdymo prasme diferencijuojamos pagal sportininko lygį.**

Pagrindinis principas:

Kuo aukštesnė sportininko pakopa – tuo gilesnis mokslo ir medicinos įsitraukimas, tačiau baziniai principai taikomi nuo pat masinio sporto lygmens.

X.2. Mokslo įstaigų ir mokslininkų įsitraukimo modelis

X.2.1. Mokslas kaip paslauga sporto sistemai, o ne akademinis „priedas“

Mokslo institucijų vaidmuo sporto sistemoje apibrėžiamas kaip:

- taikomasis mokslas,
- duomenimis grįstas sprendimų palaikymas,
- ilgalaikis sportininkų stebėjimas (longitudiniai tyrimai),
- metodikų ir inovacijų kūrimas.

Mokslas **nefinansuojamas abstrakčiai, o per aiškias sporto sistemos funkcijas.**

X.2.2. Mokslo integracija pagal pakopas

Pakopa A – Klubinis ir masinis sportas (bazinis mokslinis lygmuo)

Mokslo tikslas šiame lygyje:

- judesių raštingumas,
- traumų prevencija,
- ankstyvų rizikos veiksnių identifikavimas,
- vaikų ir jaunimo augimo–brendimo stebėseną.

Mokslo įsitraukimo formos:

- standartizuoti fizinio pajėgumo testai;
- biomechaniniai judesių šablonų vertinimai (baziniu lygiu);
- mokslininkų parengtos metodinės rekomendacijos treneriams;
- periodiniai duomenų rinkiniai (be perteklinės biurokratijos).

Finansavimas:

- per valstybės finansuojamas metodines programas;
- per regioninių meistriškumo centrų (Pakopa B) paslaugų paketą klubams;
- per tikslinius projektus, susietus su vaikų sveikata ir fiziniu aktyvumu.

Pakopa B – Regioniniai meistriškumo centrai (taikomojo mokslo branduolys)

Tai **centrinė mokslo jungtis** visoje sistemoje.

Mokslininkų funkcijos:

- sportininkų testavimo protokolų kūrimas ir priežiūra;
- fizinių ir biomechaninių duomenų analizė;
- treniruočių krūvio ir adaptacijos modeliavimas;
- traumų rizikos algoritmų taikymas;
- duomenų integracija iš klubų ir federacijų.

Organizacinis modelis:

- mokslininkai dirba **pagal sutartis su centrais**, ne „atsitiktiniais projektais“;
- centrai tampa **taikomojo sporto mokslo laboratorijomis**;
- mokslininkai turi prieigą prie realių duomenų (ne vienkartinį tyrimų).

Finansavimas:

- bazinis – valstybės ir savivaldybių lėšomis;
- papildomas – per federacijų užsakomas paslaugas;
- projektinis – per nacionalines ir ES mokslo–inovacijų programas.

Pakopa C – Aukšto meistriškumo sportas (specializuotas mokslas)

Mokslo tikslas:

- rezultatų optimizavimas;
- individualių sportininkų modeliavimas;
- tarptautinio konkurencingumo didinimas.

Mokslininkų vaidmuo:

- integruota sportininko rengimo komandos dalis;
- sprendimų palaikymas treneriui ir federacijai;
- technologijų (monitoringo, analizės) diegimas.

Finansavimas:

- per aukšto meistriškumo sporto programas;
- tik už aiškiai apibrėžtas funkcijas ir KPI.

Pakopa D – Elitinis sportas (individualizuotas mokslinis aptarnavimas)

Principas:

Mokslas tampa **sportininko asmeniniu konkurenciniu pranašumu.**

Įtraukiama:

- individualūs biomechaniniai ir fiziologiniai modeliai;
- ilgalaikė duomenų analizė;
- personalizuotos adaptacijos strategijos.

Finansavimas:

- tiesiogiai įtrauktas į sportininko kontraktą;
- valstybės lėšos naudojamos tik pagal patvirtintą planą.

X.3. Sporto medicinos ir sveikatos sistemos integracija

X.3.1. Nuo „traumų gydymo“ prie „sveikatos valdymo“

Sporto medicina sistemoje apibrėžiama ne kaip:

„reakcija į traumą“

bet kaip:

nuolatinė sportininko sveikatos ir adaptacijos valdymo funkcija.

X.3.2. Medicinos integracija pagal pakopas

Pakopa A

- bazinė sveikatos patikra;
- laikysenos, judėjimo ir disbalansų vertinimas;
- prevencinės programos (stuburas, pėdos, augimo laikotarpiai);
- švietimas tėvams ir treneriams.

Finansavimas: per viešąsias sveikatos ir sporto programas.

Pakopa B

- sporto gydytojas + kineziterapeutas kaip centro komandos dalis;
- standartizuoti sveikatos monitoringai;
- ankstyvas perkrovos identifikavimas;
- reabilitacijos paslaugos klubams.

Finansavimas: per centrų biudžetą + paslaugų pirkimą.

Pakopa C

- pilnas medicininis aptarnavimas rinktinėms;
- tarptautiniai medicininiai protokolai;
- reabilitacijos ir grįžimo į sportą programos.

Pakopa D

- individualus medicinos planas;
- nuolatinis stebėjimas;
- sprendimų koordinavimas su treneriu ir mokslininkais.

X.4. Masinio sporto integracija į Pakopą A

X.4.1. Masinis sportas kaip sistemos pamatas, o ne atskira sritis

Masinis sportas (vaikų, jaunimo, suaugusiųjų fizinis aktyvumas):

- nėra „neprofesionalus likutis“,
- yra **talentų, sveikatos ir bendruomenės bazė**.

X.4.2. Integravimo mechanizmai

1. Klubų atvirumas masiškumui

- klubai skatinami turėti skirtingo intensyvumo programas;
- ne visi dalyviai orientuojami į rezultatą;
- bet visi gauna kokybišką judėjimo ugdymą.

2. Savivaldybių vaidmuo

- masinis sportas finansuojamas kaip:
 - sveikatos stiprinimo,
 - socialinės integracijos,
 - bendruomenės paslaugos forma.

3. Duomenų jungtis

- masinio sporto dalyviai įtraukiami į bazinius testus;
- talentai identifikuojami anksti, bet ne „ištraukiami per prievartą“.

X.4.3. Finansinė logika

- masinis sportas finansuoja **klubų bazinį stabilumą**;
- talentų ugdymas – papildomai finansuojamas per B ir C pakopas;
- sistema tampa **finansišškai atspari** svyravimams.

X.5. Sisteminė išvada

1. Mokslas tampa **nuolatine sporto sistemos funkcija**, o ne epizodiniu projektu.
2. Medicina pereina nuo gydymo prie **aktyvaus sveikatos valdymo**.
3. Masinis sportas integruojamas į tą pačią struktūrą, neatskiriant jo nuo klubų.
4. Finansavimas diferencijuojamas pagal lygį, bet metodinė bazė – bendra.
5. Visa sistema veikia kaip **vienas sportininko kelio ekosistemos modelis**.

VIEŠŲJŲ FINANSŲ SRAUTŲ ANALIZĖ (2020–2024) IR PERSKIRSTYMAS PO REFORMOS (A–D PAKOPOS)

1. Duomenų bazė ir apibrėžtys

1.1. Viešasis sporto finansavimas (bendroji valdžia, COFOG 08.1)

Analizei naudojamas Eurostat COFOG 08.1 („recreational and sporting services“) rodiklis, apimantis bendrosios valdžios (centrinės + vietos) išlaidas rekreacijai ir sportui.

1.2. Valstybės sporto biudžetas (Sporto programa)

Analizei naudojamos ŠMSM viešai skelbtos sporto finansavimo sumos 2021–2023 m. ir 2020–2024 m. dinamika.

2024 m. „Biudžetas glaustai“ dokumente sporto programai nurodyta ~73,4 mln. Eur (praktikoje viešojoje komunikacijoje vartojama 73,6 mln. Eur).

1.3. 2024 m. COFOG 08.1 suma

Eurostat COFOG lentelė pateikia duomenis iki 2023 m.; 2024 m. COFOG 08.1 šiame dokumente pateikiama kaip **skaičiuojamoji projekcija**, taikant 2023→2024 valstybės sporto biudžeto augimo koeficientą.

2. Dabartiniai viešųjų finansų srautai (2020–2024)

2.1. Bendrosios valdžios išlaidos rekreacijai ir sportui (COFOG 08.1)

Metai COFOG 08.1 (mln. Eur)

2020 155,7

2021 170,4

2022 209,9

2023 220,5

Metai COFOG 08.1 (mln. Eur)

2024 236,6 (projekcija)

Šaltinis 2020–2023: Eurostat COFOG 08.1.

2.2. Valstybės sporto programa (Sporto biudžetas)

Metai Valstybės sporto finansavimas (mln. Eur)

2020 42,1

2021 50,5

2022 61,9

2023 68,6

2024 73,6 (taikoma viešojoje atskaitomybėje; biudžeto santraukoje ~73,4)

Šaltiniai: ŠMSM komunikacija (2021–2023), 2020–2024 dinamika ir 2024 reikšmė.

3. Savivaldybių ir centrinės valdžios dalis „dabar“ (3 scenarijai)

Kadangi COFOG 08.1 yra bendrosios valdžios suma, šiame dokumente taikomi trys standartiniai scenarijai savivaldybių daliai, atspindintys skirtingą funkcijų priskyrimą (infrastruktūra, sporto ugdymo centrai, projektai, vietinės programos):

- **Žemas:** savivaldybės 65% / centrinė valdžia 35%
- **Vidutinis:** savivaldybės 75% / centrinė valdžia 25%
- **Aukštas:** savivaldybės 85% / centrinė valdžia 15%

2024 m. (COFOG projekcija 236,6 mln. Eur):

Scenarijus	Savivaldybės (mln. Eur)	Centrinė valdžia (mln. Eur)
Žemas (65%)	153,8	82,8
Vidutinis (75%)	177,4	59,1
Aukštas (85%)	201,1	35,5

COFOG šaltinis 2020–2023: Eurostat; 2024 – projekcija pagal 2023→2024 valstybės sporto biudžeto augimą.

4. Reformos finansinis perskirstymas: A/B savivaldybėms, C/D valstybei

4.1. Principas

Reforma nustato aiškų viešųjų pinigų atskyrimą:

- **A lygis (klubinis + masinis sportas)** – savivaldybių sprendimų laukas (finansuojama savivaldybių biudžetu + valstybės dotacija pagal formulę).
- **B lygis (regioninis meistriškumas, centrai/paslaugos klubams)** – savivaldybių ir regionų sprendimų laukas (su valstybės dotacija pagal paslaugų apimtį ir KPI).
- **C lygis (federacijų aukštas meistriškumas, rinktinės)** – valstybės lygmuo.

- **D lygis (elitas, kontraktai)** – valstybės lygmuo.

4.2. Valstybės sporto biudžeto paskirstymo scenarijai (A/B vs C/D)

Toliau pateikiami trys reformos scenarijai, taikomi **valstybės sporto biudžetui** (ne visam COFOG 08.1), kad savivaldybės turėtų realų finansinį instrumentą A/B lygmenims, o valstybė išlaikytų C/D funkcijas.

Paskirstymo struktūra:

- **A/B dotacija savivaldybėms** – tikslinė dotacija pagal formulę ir KPI;
- **C** – aukšto meistriškumo programos (federacijos, rinktinės, tarptautinis ciklas);
- **D** – elitiniai kontraktai / stipendinis kontraktinis modelis;
- **Nacionalinis stuburas** – bendra mokslo, medicinos, testavimo, duomenų ir standartų sistema (horizontalus finansavimas).

4.2.1. 2024 m. paskirstymas (valstybės sporto biudžetas 73,6 mln. Eur)

Reformos scenarijus	A/B dotacija savivaldybėms	C (federacijos/rinktinės)	D (elitas/kontraktai)	Nacionalinis stuburas
Konservatyvus (35/45/15/5)	25,76	33,12	11,04	3,68
Bazinis (45/35/15/5)	33,12	25,76	11,04	3,68
Ambicingas (55/30/10/5)	40,48	22,08	7,36	3,68

Valstybės sporto biudžeto bazė 2024 m.: 73,6 mln. Eur.

5. Ką tai reiškia savivaldybėms ir valstybei eurai (2024 m.)

5.1. Savivaldybių disponuojamas A/B lygio „paketas“ po reformos (3×3 intervalas)

Savivaldybių A/B finansavimo bazė po reformos apibrėžiama taip:

Savivaldybių A/B paketas = (dabartinė savivaldybių COFOG 08.1 dalis) + (valstybės A/B dotacija savivaldybėms)

2024 m. rezultatas (intervalas):

- Mažiausia kombinacija: **Žemas savivaldybių scenarijus (65%) + Konservatyvi reforma (35%)**
→ ~179,5 mln. Eur
- Didžiausia kombinacija: **Aukštas savivaldybių scenarijus (85%) + Ambicinga reforma (55%)**
→ ~241,6 mln. Eur

5.2. Rekomenduojamas „bazinis“ atskaitos taškas (2024 m.)

Praktiniam reformos projektavimui siūloma taikyti:

- **Savivaldybių dalis COFOG 08.1: 75%** (vidutinis scenarijus)
- **Reformos scenarijus: bazinis (45%)**

Tuomet:

- Dabartinis savivaldybių COFOG „sportas ir rekreacija“ (2024): **~177,4 mln. Eur**
 - Valstybės A/B dotacija savivaldybėms (2024): **33,12 mln. Eur**
- = Savivaldybių A/B paketas po reformos: **~210,6 mln. Eur**

COFOG bazė: Eurostat (2020–2023), 2024 projekcija.

6. C ir D lygio finansavimas po reformos (valstybės atsakomybė)

6.1. C lygis (federacijos, rinktinės, tarptautinis ciklas)

Baziniu reformos scenarijumi 2024 m. C lygiui būtų skiriama **~25,76 mln. Eur** iš valstybės sporto biudžeto (Sporto programos). Tai yra nacionalinės funkcijos, kurios pagal prigimtį negali būti decentralizuotos (rinktinės, tarptautinis atstovavimas, federacijų aukšto meistriškumo programos).

6.2. D lygis (elitas – kontraktai)

Baziniu reformos scenarijumi 2024 m. D lygiui būtų skiriama **~11,04 mln. Eur**, formuojant terminuotą kontraktų sistemą 22–26+ m. amžiaus langui.

7. Administravimo ir atsakomybės modelis (finansų valdymo sąlygos)

7.1. A/B dotacija savivaldybėms – ne konkursas, o formulė

A/B dotacija paskirstoma pagal:

- gyventojų ir vaikų (6–18 m.) skaičių,
- sportuojančiųjų skaičių licencijuotuose klubuose,
- infrastruktūros prieinamumą ir užimtumą,
- talentų atrankos ir perėjimo į C lygį rodiklius,
- traumų prevencijos/medicininio aptarnavimo KPI (per B lygį).

7.2. „Neįmanoma pakeisti savo pinigų valstybės pinigais“

Įtvirtinamas savivaldybės prisidėjimo reikalavimas (maintenance-of-effort): A/B dotacija suteikiama tik išlaikant savivaldybės bazinį sporto finansavimo lygį.

Išvada (finansų pjūvis)

1. Bendrosios valdžios išlaidos rekreacijai ir sportui (COFOG 08.1) 2020–2023 m. augo nuo **155,7 iki 220,5 mln. Eur**.
2. Valstybės sporto biudžetas 2020–2024 m. augo nuo **42,1 iki 73,6 mln. Eur**.
3. Reformos baziniu scenarijumi 2024 m. savivaldybėms A/B lygiui papildomai nukreipiama **33,12 mln. Eur**, o valstybei nacionalinėms funkcijoms (C/D) lieka **36,8 mln. Eur** (C 25,76 + D 11,04), be nacionalinio stuburo (3,68 mln. Eur).

PRIEDAS Nr. 1

A/B DOTACIJOS FORMULĖ, KOEFICIENTAI, KPI MATRICA IR SKAIČIAVIMO PAVYZDŽIAI (2024 m. bazinis reformos scenarijus)

0. Taikymo apimtis ir bazinė suma

2024 m. baziniame reformos scenarijuje A/B tikslinė dotacija savivaldybėms sudaro **33,12 mln. Eur** (45% valstybės sporto biudžeto). Ši dotacija yra **papildoma** savivaldybių nuosavam sporto finansavimui ir skiriama pagal formulę ir KPI.

Dotacijos struktūra:

- **A lygio dotacija (masinis sportas + klubinė bazė):** 2/3 A/B paketo = **22,08 mln. Eur**
- **B lygio dotacija (regioninis meistriškumas, paslaugos klubams):** 1/3 A/B paketo = **11,04 mln. Eur**

1. A LYGIO DOTACIJA (22,08 mln. Eur)

1.1. A dotacijos paskirstymo logika

A lygio dotacija skiriama savivaldybei už:

1. sporto prieinamumą ir masinį įtraukimą (bazinis pajėgumas),
2. licencijuotų klubų paslaugos apimtį ir kokybę,
3. infrastruktūros naudojimo efektyvumą,
4. socialinį poveikį.

A dotacijos struktūra:

- **70% – formulė (demografija + prieinamumas):** 15,456 mln. Eur
- **30% – KPI fondas (rezultatas):** 6,624 mln. Eur

1.2. A lygio formulė (70% dalis)

1.2.1. Rodikliai ir koeficientai

Kiekvienai savivaldybei apskaičiuojamas **A-Formulės balas**:

A-Formulės balas =

$$\begin{aligned} &0,40 \times (\text{Gyventojų dalis}) + \\ &0,40 \times (\text{Vaikų 6–18 m. dalis}) + \\ &0,10 \times (\text{Socialinio poreikio indeksas}) + \\ &0,10 \times (\text{Sporto erdvių prieinamumo indeksas}) \end{aligned}$$

Apibrėžimai:

- **Gyventojų dalis** = savivaldybės gyventojai / šalies gyventojai
- **Vaikų dalis** = savivaldybės 6–18 m. / šalies 6–18 m.
- **Socialinio poreikio indeksas (0–1)**: sudaromas pagal standartizuotus socialinius rodiklius (pvz., socialinės rizikos šeimos, pajamų lygis, nedarbas)
- **Sporto erdvių prieinamumo indeksas (0–1)**: atviros infrastruktūros prieinamumas (aikštynai, stadionai, salės) ir jų užimtumas

Formulės dalies dotacija savivaldybei:

A_formulė_Eur = (A-Formulės balas / visų savivaldybių A-Formulės balų suma) × 15,456 mln.

1.3. A lygio KPI fondas (30% dalis)

1.3.1. KPI balo struktūra

Kiekviena savivaldybė gauna **A-KPI balą** (0–100), kuris konvertuojamas į dalį KPI fondo.

A-KPI balas (0–100) sudaromas pagal svorius:

- **KPI-A1. Licencijuotų klubų dalyvių tankis (dal./1000 gyv.) – 30%**
- **KPI-A2. Dalyvių išlaikymas (12 mėn. retention) – 15%**
- **KPI-A3. Įtrauktis (mažesnių galimybių grupės) – 15%**
- **KPI-A4. Infrastruktūros panaudojimo efektyvumas (val./sav.) – 20%**
- **KPI-A5. Savivaldybės prisidėjimo koeficientas (MOE) – 20%**

KPI fondo dotacija savivaldybei:

A_KPI_Eur = (A-KPI balas / visų savivaldybių A-KPI balų suma) × 6,624 mln.

1.3.2. „MOE“ (Maintenance-of-Effort) taisyklė

A lygio KPI-A5 vertinamas tik tada, jei savivaldybė:

- **ne sumažina** savo nuosavo sporto finansavimo bazės (lyginant su 2 metų vidurkiu),
- o sumažinus – taikomas **KPI-A5 = 0** ir papildoma korekcija (žr. 1.4).

1.4. Korekciniai koeficientai (A lygiui)

Taikomi 3 standartiniai koregavimai:

1. Minimalios garantijos koeficientas mažoms savivaldybėms

- jei gyventojų < 25 tūkst., A_formulė daliai taikomas **+10%** koeficientas (kad A lygio infrastruktūra ir klubinė bazė būtų gyvybinga).

2. Atviros infrastruktūros standartų koeficientas

- jei savivaldybė neturi minimalaus atvirų erdvių tinklo ir jo neatkuria per 12 mėn., A_formulė daliai taikomas **–10%**.

3. MOE sankcija

- jei savivaldybė mažina savo sporto finansavimo bazę >5%, A_KPI daliai taikomas **–25%**.

2. B LYGIO DOTACIJA (11,04 mln. Eur)

2.1. B dotacijos paskirstymo logika

B dotacija skiriama už **regioninių meistriško paslaugų apimtį** ir **pipeline KPI** (talentų perėjimas, testai, sveikata).

B dotacijos struktūra:

- **50% – paslaugų apimtis (voliumas): 5,52 mln. Eur**
- **50% – KPI fondas (rezultatas): 5,52 mln. Eur**

2.2. B paslaugų apimties formulė (50% dalis)

Kiekviena savivaldybė deklaruoja metinę paslaugų apimtį (įvykdytą per akredituotus regioninius centrus):

Paslaugų vienetai (SV):

- SV1: pilnas testavimo paketas sportininkui (1 vnt.)
- SV2: medicininės prevencijos / monitoringas (1 vnt.)
- SV3: S&C (jėga + greitis) paketas (1 vnt.)
- SV4: biomechanikos analizės paketas (1 vnt.)
- SV5: stovyklos / metodinės sesijos (1 vnt.)

Kiekvienam SV priskiriamas **bazinis tarifas (Eur)** nacionaliniu aprašu (tvirtina NSA/ŠMSM).

B_voliumas_Eur = (savivaldybės SV suma / visų savivaldybių SV suma) × 5,52 mln.

2.3. B KPI fondas (50% dalis) – „pipeline“ ir sveikata

B-KPI balas (0–100) sudaromas:

- **KPI-B1. Talentų perėjimas A→B (atrankos sėkmė) – 20%**
- **KPI-B2. Perėjimas B→C (rinktinės / aukšto meistriškumo programos) – 25%**
- **KPI-B3. Progreso rodikliai (12 mėn. testų ir rezultatų trajektorija) – 25%**
- **KPI-B4. Traumų/atkryčių rodiklis (grįžimo į sportą kokybė) – 20%**
- **KPI-B5. Trenerių kvalifikacijos kėlimas (valandos/sertifikatai) – 10%**

B_KPI_Eur = (B-KPI balas / visų savivaldybių B-KPI balų suma) × 5,52 mln.

3. KPI MATRICA (A ir B lygiai)

3.1. KPI matrica (santrauka)

KPI	Aprašas	Vienetas	Svoris	Dažnis	Duomenų šaltinis
KPI-A1	Licencijuotų klubų dalyviai / 1000 gyv.	vnt.	30%	ketvirtinis	klubų registras
KPI-A2	Dalyvių retention 12 mėn.	%	15%	metinis	klubų ataskaitos
KPI-A3	Ištrauktis (prioritetinės grupės)	%	15%	metinis	savivaldybė + klubai
KPI-A4	Atviros infrastruktūros panauda	val./sav.	20%	ketvirtinis	infrastruktūros operatoriai
KPI-A5	MOE (savivaldybės bazės išlaikymas)	0/1 + %	20%	metinis	savivaldybės biudžetas
KPI-B1	A→B atrankos efektyvumas	%	20%	metinis	centrai
KPI-B2	B→C perėjimų skaičius	vnt.	25%	metinis	federacijos/NSA
KPI-B3	12 mėn. progreso indeksas	balai	25%	metinis	testų sistema

KPI	Aprašas	Vienetas	Svoris	Dažnis	Duomenų šaltinis
KPI-B4	Traumų/atkryčių indeksas	balai	20%	ketvirtinis	medicina/centrai
KPI-B5	Trenerių kvalifikacijos valandos	val.	10%	metinis	centrai

4. DOTACIJŲ SKAIČIAVIMO PAVYZDŽIAI (3 savivaldybių tipai)

4.0. Nacionalinės prielaidos (pavyzdinės, skaičiavimui)

Kad būtų pateikti pilni pavyzdžiai, taikomos standartizuotos prielaidos:

- Šalies gyventojai: **2 800 000**
- 6–18 m. vaikai: **450 000**
- A lygio 70% fondo suma: **15,456 mln.**
- A lygio KPI fondo suma: **6,624 mln.**
- B voliumo fondo suma: **5,52 mln.**
- B KPI fondo suma: **5,52 mln.**

Pavyzdžiuose pateikiamos 3 savivaldybės:

- **Didmiestis:** 600 000 gyv., 90 000 vaikų
- **Vidutinė:** 80 000 gyv., 13 000 vaikų
- **Maža:** 20 000 gyv., 3 000 vaikų

Papildomai priskiriami indeksai (0–1):

- socialinis poreikis: didmiestis 0,40; vidutinė 0,50; maža 0,60
- infrastruktūros prieinamumas: didmiestis 0,80; vidutinė 0,60; maža 0,50

KPI balai (0–100) pavyzdžiui:

- A-KPI: didmiestis 78; vidutinė 62; maža 55
- B-KPI: didmiestis 70; vidutinė 60; maža 45

B paslaugų vienetai (SV suma per metus):

- didmiestis 3 000 SV; vidutinė 900 SV; maža 200 SV
Prielaida: šios trys savivaldybės sudaro atitinkamai 30%, 9%, 2% viso šalies SV (likusi dalis – kitos savivaldybės).

Šie pavyzdžiai skirti metodikai iliustruoti; realūs dydžiai priklauso nuo nacionalinių registrų.

4.1. A-Formulės balas (70% dalis)

4.1.1. Didmiestis

- Gyventojų dalis: $600\,000 / 2\,800\,000 = \mathbf{0,2143}$
- Vaikų dalis: $90\,000 / 450\,000 = \mathbf{0,2000}$

A-Formulės balas:

$$0,40 \times 0,2143 + 0,40 \times 0,2000 + 0,10 \times 0,40 + 0,10 \times 0,80 \\ = 0,0857 + 0,0800 + 0,0400 + 0,0800 \\ = \mathbf{0,2857}$$

4.1.2. Vidutinė

- Gyventojų dalis: $80\,000 / 2\,800\,000 = \mathbf{0,0286}$
- Vaikų dalis: $13\,000 / 450\,000 = \mathbf{0,0289}$

A-Formulės balas:

$$\begin{aligned} &0,40 \times 0,0286 + 0,40 \times 0,0289 + 0,10 \times 0,50 + 0,10 \times 0,60 \\ &= 0,0114 + 0,0116 + 0,0500 + 0,0600 \\ &= \mathbf{0,1330} \end{aligned}$$

4.1.3. Maža

- Gyventojų dalis: $20\,000 / 2\,800\,000 = \mathbf{0,0071}$
- Vaikų dalis: $3\,000 / 450\,000 = \mathbf{0,0067}$

A-Formulės balas:

$$\begin{aligned} &0,40 \times 0,0071 + 0,40 \times 0,0067 + 0,10 \times 0,60 + 0,10 \times 0,50 \\ &= 0,0029 + 0,0027 + 0,0600 + 0,0500 \\ &= \mathbf{0,1156} \end{aligned}$$

Mažai savivaldybei taikoma minimali garantija: +10% A_formulė daliai (žr. 1.4).

4.2. A-Formulės eurai (demonstracinė proporcija)

Kadangi visų savivaldybių A-Formulės balų suma čia nepateikiama, pavyzdyje naudojamas **supaprastintas normalizavimas**, kai šios trys savivaldybės sudaro atitinkamai:

- didmiestis: 20% šalies A-Formulės fondo,
- vidutinė: 3%,
- maža: 1%.

Tuomet A_formulė_Eur:

- didmiestis: $0,20 \times 15,456 \text{ mln.} = \mathbf{3,091 \text{ mln.}}$
- vidutinė: $0,03 \times 15,456 \text{ mln.} = \mathbf{0,464 \text{ mln.}}$
- maža: $0,01 \times 15,456 \text{ mln.} = \mathbf{0,155 \text{ mln.}} \rightarrow +10\% = \mathbf{0,171 \text{ mln.}}$

4.3. A-KPI eurai (30% dalis)

Supaprastintas paskirstymas pagal KPI balus daromas proporcingai:

Tarkime, KPI fondo dalys (pavyzdinės):

- didmiestis 18%,
- vidutinė 4%,
- maža 1,5%.

Tuomet A_KPI_Eur:

- didmiestis: $0,18 \times 6,624 \text{ mln.} = \mathbf{1,192 \text{ mln.}}$
- vidutinė: $0,04 \times 6,624 \text{ mln.} = \mathbf{0,265 \text{ mln.}}$
- maža: $0,015 \times 6,624 \text{ mln.} = \mathbf{0,099 \text{ mln.}}$

4.4. B-volio eurai (50% dalis)

Pagal paslaugų vienetų dalį (SV):

- didmiestis 30%: $0,30 \times 5,52 \text{ mln.} = \mathbf{1,656 \text{ mln.}}$
- vidutinė 9%: $0,09 \times 5,52 \text{ mln.} = \mathbf{0,497 \text{ mln.}}$
- maža 2%: $0,02 \times 5,52 \text{ mln.} = \mathbf{0,110 \text{ mln.}}$

4.5. B-KPI eurai (50% dalis)

Tarkime, B-KPI fondo dalys (pavyzdinės):

- didmiestis 22%,
- vidutinė 6%,
- maža 1%.

Tuomet B_KPI_Eur:

- didmiestis: $0,22 \times 5,52 \text{ mln.} = \mathbf{1,214 \text{ mln.}}$
- vidutinė: $0,06 \times 5,52 \text{ mln.} = \mathbf{0,331 \text{ mln.}}$
- maža: $0,01 \times 5,52 \text{ mln.} = \mathbf{0,055 \text{ mln.}}$

5. GALUTINĖ DOTACIJA PAGAL PAVYZDĮ (A+B)

Savivaldybė	A_formulė	A_KPI	B_voliumas	B_KPI	Iš viso A+B
Didmiestis	3,091	1,192	1,656	1,214	7,153 mln.
Vidutinė	0,464	0,265	0,497	0,331	1,557 mln.
Maža	0,171	0,099	0,110	0,055	0,435 mln.

6. ADMINISTRAVIMO REIKALAVIMAI (kad formulė veiktų)

1. Nacionalinis licencijuotų klubų registras (A-KPI pagrindas).
2. Vieninga testavimo ir paslaugų apskaita regioniniuose centruose (SV pagrindas).
3. Savivaldybių MOE patikra (biudžetų palyginimas su 2 m. vidurkiu).
4. Metinė KPI ataskaita su audituojamu minimaliu duomenų rinkiniu.

TARPTAUTINĖ APŽVALGA

ANALOGIŠKŲ SPORTO FINANSAVIMO SISTEMŲ TAIKYMAS, ĮVEDIMO METAIR REZULTATAI

Įvadas

Ši apžvalga pateikiama **ta pačia struktūriniu logika kaip Lietuvos A–D pakopų modelis**, analizuojant valstybes, kurios:

- aiškiai **atskyrė masinį/klubinį sportą nuo aukšto meistriškumo**,

- įvedė **formulėmis ir KPI grįstą finansavimą**,
- sukūrė **regioninius meistriškumo centrus** ir
- pasiekė **matuojamą sportinių rezultatų pagerėjimą per 5–12 metų**.

1. VOKIETIJA – DECENTRALIZUOTAS A/B + STIPRUS C/D MODELIS

Valstybė: Vokietija

Reformos startas: 2006–2009 m. (po Atėnų ir Turino ciklų)

Sistemos architektūra

- **A lygis (klubai, masinis sportas):**
finansuojamas **žemių (Länder) ir savivaldybių**, per sporto klubus (Vereine); valstybė tiesiogiai nefinansuoja kasdienio klubų darbo.
- **B lygis (Olympiastützpunkte):**
regioniniai olimpiniai centrai (apie 18), teikiantys mokslą, mediciną, S&C klubams.
- **C/D lygis:**
finansuojamas nacionaliniu lygiu per DOSB ir federalinį biudžetą.

KPI ir formulės

- žemių dotacijos klubams grindžiamos **dalyvių skaičiumi, vaikų įtrauktimi, infrastruktūros panauda**;
- Olympiastützpunkte finansuojami pagal **sportininkų skaičių ir tarptautinius rezultatus**.

Rezultatai

- 2006 → 2016 m.: stabilus Vokietijos sugrįžimas į TOP-5 Europoje lengvojoje atletikoje;
- žymus **jaunimo–suaugusiųjų perėjimo pagerėjimas**;
- sumažėjęs „talentų praradimas“ 18–23 m. amžiaus grupėje.

Esminė pamoka Lietuvai:

A/B lygiai turi būti **vietos valdžios atsakomybė**, o valstybė turi finansuoti **paslaugų kokybę ir elitą**, ne klubų egzistavimą.

2. DIDŽIOJI BRITANIJA – KPI-BASED MODELIS SU „NO COMPROMISE“

Valstybė: Jungtinė Karalystė

Reformos startas: 1997–2001 m. (National Lottery + UK Sport)

Sistemos architektūra

- **A lygis:** savivaldybės + klubai + loterijos fondai (Sport England).
- **B lygis:** regional performance centres (per NGBs).
- **C/D lygiai:** UK Sport („No Compromise“ principas).

KPI logika

- finansavimas **per keturmečius olimpinis ciklus**;
- kiekviena sporto šaka turi **medalių prognozes**;
- nepasiekus KPI – finansavimas **mažinamas arba nutraukiamas**.

Rezultatai

- Olimpiniai žaidimai:
 - 1996 m. – 36 vieta
 - 2012 m. – 3 vieta
 - 2016 m. – 2 vieta
- viena sėkmingiausių **elito (D lygio) kontraktinių sistemų** pasaulyje.

Esminė pamoka Lietuvai:

D lygio finansavimas turi būti **griežtai kontraktinis ir peržiūrimas**, be „teisės gauti pinigus amžinai“.

3. SUOMIJA – SAVIVALDYBIŲ DOMINUOJAMAS A/B MODELIS

Valstybė: Suomija

Reformos konsolidacija: 2000–2010 m.

Sistemos architektūra

- **A lygis:** savivaldybės finansuoja klubus ir infrastruktūrą pagal **gyventojų ir vaikų skaičių**;
- **B lygis:** regioniniai sporto institutai (Vierumäki ir kt.);
- **C/D lygiai:** valstybė + nacionalinės federacijos.

KPI akcentai

- masinio sporto rodikliai (aktyvumas, sveikata);
- **mažas ankstyvas specializavimas**;
- didelis dėmesys **trenerių kvalifikacijai**.

Rezultatai

- aukšti fizinio aktyvumo rodikliai;
- mažesnis elito „sprogimas“, bet **labai stabilus talentų pipeline**;
- geri rezultatai ištvermės ir techninėse sporto šakose.

Esminė pamoka Lietuvai:

Stiprus A lygis sumažina socialinę ir sveikatos kainą, net jei D lygio ambicijos kuklesnės.

4. NYDERLANDAI – REGIONINIAI CENTRAI + DUOMENŲ KPI

Valstybė: Nyderlandai

Reformos etapas: 2004–2012 m.

Sistemos architektūra

- **A lygis:** klubai (verenigingen) + savivaldybės;
- **B lygis:** regioniniai „Centres for Elite Sport and Education“;
- **C/D lygiai:** NOC*NSF + valstybė.

KPI ir duomenys

- nacionalinė sportininkų duomenų sistema;

- aiškūs perėjimo rodikliai $A \rightarrow B \rightarrow C$;
- medicina ir mokslas integruoti **nuo B lygio**.

Rezultatai

- labai aukšti rezultatai greičio, dviračių, plaukimo sportuose;
- efektyvus mažos populiacijos modelis.

Esminė pamoka Lietuvai:

B lygis (regioniniai centrai) yra **kritinis lūžio taškas** tarp masiškumo ir elito.

5. PRANCŪZIJA – VALSTYBINIAI KONTRAKTAI IR INSEP

Valstybė: Prancūzija

Reformos modernizacija: 2000–2015 m.

Sistemos architektūra

- **A lygis:** savivaldybės + klubai;
- **B/C lygiai:** regioniniai CREPS;
- **D lygis:** INSEP + **valstybiniai sportininkų kontraktai**.

Rezultatai

- stabilus olimpinis pajėgumas;
- ypač efektyvus **22–28 m. amžiaus sportininkų palaikymas**;
- stipri medicina ir mokslas kaip valstybės funkcija.

Esminė pamoka Lietuvai:

D lygio kontraktai turi būti **teisiškai aiškūs ir socialiai saugūs**, kitaip elitas emigruoja arba pasitraukia.

6. LYGINTINĖ SANTRAUKA (SU LIETUVOS MODELIO ATITIKIMU)

LYGINTINĖ TARPTAUTINĖ SPORTO FINANSAVIMO MODELIŲ SANTRAUKA

Šalis	A/B decentralizacija	Regioniniai meistrų centrai	KPI grįstas finansavimas	Elito sportininkų kontraktai	Sportinių rezultatų efektas
Vokietija	Aukšta	Yra (nacionalinis tinklas)	Taikomas	Ribotai taikomi	Aukštas
Jungtinė Karalystė	Vidutinė	Yra (per sporto šakų federacijas)	Labai stiprus	Plačiai taikomi	Labai aukštas
Suomija	Labai aukšta	Yra (sport institute pagrįstas modelis)	Ribotas	Riboti	Stabilus

Šalis	A/B decentralizacija	Regioniniai meistriškumo centrai	KPI grįstas finansavimas	Elito sportininkų kontraktai	Sportinių rezultatų efektas
Nyderlandai	Aukšta	Yra (regioniniai centrai su švietimu)	Taikomas	Riboti	Aukštas
Prancūzija	Aukšta	Yra (CREPS + INSEP sistema)	Taikomas	Taikomi	Aukštas
Siūlomas Lietuvos modelis	Labai aukšta	Yra (regioninių centrų tinklas)	Labai stiprus	Plačiai taikomi	Prognozuojamas aukštas (per 5–8 metus)

Pastaba dėl terminų (naudinga aiškinamajame rašte)

- **„Aukšta decentralizacija“** – savivaldybės sprendžia A/B lygio finansavimą pagal nacionalinius kriterijus.
- **„Labai stiprus KPI finansavimas“** – dotacijos ir biudžetai tiesiogiai priklauso nuo rezultatų ir perėjimų tarp pakopų.
- **„Elito kontraktai“** – terminuotos, peržiūrimos finansavimo sutartys su sportininku.

7. Išvada Lietuvos reformai (tarptautinis pagrindimas)

1. **Nė viena sėkminga šalis nefinansuoja visko centralizuotai.**
2. **A ir B lygiai visur yra vietos valdžios atsakomybė**, su valstybės nustatytais standartais.
3. **C ir D lygiai – nacionalinė atsakomybė**, su KPI ir kontraktais.
4. Sportiniai rezultatai pradeda **reikšmingai gerėti po 1–2 olimpinių ciklų** (5–8 m.).
5. Siūlomas Lietuvos modelis **atitinka patikrintą Europos praktiką**, o ne eksperimentą.